

TEATTERI- JA ORKESTERILAIN ULKOPUOLINEN AMMATTITEATTERIKENTTÄ 2017

TEATTERIKESKUS & VISIO HANKE

TEATTERIKESKUS
Teatercentrum · Theatre Centre

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Tämän julkaisun tilastojen rakentamisessa on käytetty lähteenä Teatterin tiedotuskeskuksen tilastoja eri vuosilta. Koska teatterin tilastot vuodelta 2016 eivät ole vielä tämän oppaan julkaisemisen aikoihin ole valmistuneet, on julkaisussa käytetty vuoden 2015 tilastoja. Taiteen edistämiskeskuksen antamien tietojen pohjalta jossain taulukoissa on kuitenkin pystytty käyttämään vuoden 2016 ja 2017 tietoja.

Osa tiedoista on koottu toimijoiden omilta internet-sivuilta.

Kirjoittaja: Maaria Kuukorento
Kustantaja: Teatterikeskus ry, Meritullinkatu 33 a 2, 00170 Helsinki
Painos: 500 kpl
Painopaikka: Painojussit Oy
Taitto: Oladesign Avoin Yhtiö
Julkaisuajankohta: 28.2.2017

Julkaisu on osa Tampereen yliopiston tutkivan teatterityön keskuksen Visio-hanketta.

Kiitämme myös tuesta ja avusta: Opetus- ja kulttuuriministeriö
Piia Volmari ja Hanna Helavuori, TINFO.

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	4
Vapaa kenttä?	4
Toimintarakenteet	5
Toimijoiden määrä	6
Miksi kasvanut tuki ei ole parantanut kentän toimintaa?	8
Valtion harkinnanvaraisen tuen kehitys teattereilla	8
Tuen saajien määrän kehitys	9
Suurimmilla omarahoitusosuuksilla toimivien teattereiden harkinnanvaraisen tuen kehitys	10
Pienimmillä omarahoitusosuuksilla toimivien teatteriryhmien harkinnanvaraisen tuen kehitys	11
Miksi teatterin vapaa kenttä on kasvanut?	12
Eri kieliset teatterit/teatteriryhmät	13
Teatterin eri tyyllilajit vuonna 2017 ja harkinnanvarainen valtion tuki	14
Harkinnanvaraisen tuen jakautuminen eri kieliryhmien kesken	15
Kuntien tuen kehitys	16
Toimijoiden säätiöiden rahoitus	17
Esitysmäärien kehitys	18
Työllistyvyys	19
Keskeisiä haasteita	20

JOHDANTO

Tämä julkaisu toimii oppaana teatterin rahoituslain ulkopuoliseen kenttään eli ns. vapaaseen kenttään.

Taide on vapaan kentän toiminnan ydin. Se on merkittävin osa kentän kokonaistoiminnasta. Tässä julkaisussa keskitymme kuvaamaan teatterin vapaan kentän toimintaa rakenteellisten määritelmien, tilastotietojen ja taulukoiden avulla tai niistä tehdyillä tulkinnoilla ja johtopäätöksillä. Julkaisu kuvaa myös kentän rahoitusta ja sen jakautumista kentälle. Julkaisu kuvaa siis kentän kokonaisuutta ja sen monimuotoisuutta sekä kehityssuuntia.

Täydennämme tällä tietopakettilla Tampereen Yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoiman Visio-hankkeen tutkimustietoja teattereiden kehittämisestä ja niihin liittyvistä haasteista.

Jos lukija haluaa tietää tarkemmin teattereiden esitystoiminnasta ja taiteesta, kehotan lukijaa tutustumaan toimijoiden taidetoimintaan menemällä katsomaan niiden esityksiä. Se kannattaa.

VAPAA KENTTÄ?

Vapaa kenttä = Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterin yhteisöt ja työryhmät
(ei pitkäjänteistä, pysyvää valtion tukea, ei harrastajakenttä)

Muista aloista poiketen teatterin vapaa kenttä ei sisällä freelancereita
(yksittäisen freelancerin vierailu vos-teatterissa ei ole vos-teattereiden vapaan kentän välistä yhteistyötä)

Rahoituslain ulkopuolisia ammattiteatterin toimijoita ovat ammattiteatterit, ammattiteatteriryhmät, työryhmät, tuotanto-alustat, kulttuurikeskukset, katto-organisaatiot, jne.

Kolga, Myllyteatteri. Kuva: Heli Sorjonen

Nonagon, Teatteri Telakka. Kuva: Oona Järvinen

TOIMINTARAKENTEET

Käsitteet:

Omatuotanto=	Esityksen tai tapahtuman tuottava yhteisö vastaa kaikista esityksen kustannuksista ja saa kaikki tuotot, mikäli esitys esitetään yhteisön tiloissa tai vuokratussa tilassa. Se voi myös myydä esitystään eteenpäin, esim. vierailuksi.
Vierailu=	Vastaanottava yhteisö ei ole osallistunut esityksen tai tapahtuman harjoitusajan kustannuksiin. Esityksen tuotot ja tilastot jaetaan sovitusasi.
Yhteistuotanto=	Kumpikin yhteisö osallistuu esityksen harjoitusajan kustannuksiin sekä jakaa sovitusasi esim. pääsylipputulot ja tilastot.
Jäsenistö=	Yhdistyksen kaikki jäsenet tai yrityksillä toimintaa tuottavat tekijät ja yhteisöt.
Ensemble=	Yhteisössä toimiva, vakiintunut oma taiteellinen työryhmä.

Rahoituslain ulkopuolinen ammattiteatteri

- rakenteellisesti organisoitunut,
- oma tila,
- säännöllisesti toimiva eli vähintään 2 uutta esitystä vuodessa tuottava,
- pääsääntöisesti omatuotantoihin keskittynyt organisaatio,
- vakiintunut henkilökunta, jota täydennetään vierailijoilla

Rahoituslain ulkopuolinen teatteriryhmä

- oma tila tai tilaton,
- toistuvasti esityksiä tuottava eli noin 1 uusi esitys vuodessa,
- tuotannot monimuotoisia,
- rakenteet väljempää ja jatkuvasti muutoksessa,
- työllistää tietyn, vakiintuneen ensemblen

Kiertueteatteri tai -ryhmä

- tilaton,
- kiertuetoimintaan keskittynyt, rakenteellisesti organisoitunut juuri kiertuetoimintaan,
- esitykset usein tilausesityksiä, vierailu- tai yhteistuotantoja,
- työllistää tietyn ensemblen

Tuotantoalusta

- tilaton,
- muille toimijoille esityksiä mahdollistava ja tuotantoon osallistuva organisaatio,
- usein hallinto- ja markkinointiapua tarjoava,
- tarjoaa tuotantoapua usein juuri jäsenistölleen

Tuotantotalo

- oma tila,
- toimijoille esityksiä mahdollistava ja tuotantoon osallistuva organisaatio,
- hallinto- ja markkinointiapua tarjoava,
- oma taiteellinen profiili,
- tarjoaa esityspaikan vaihtuville tekijöille

Vierailuteatteri

- oma tila,
- toimijoille esityspaikan mahdollistava organisaatio, joka ei osallistu harjoitusajan kustannuksiin,
- osallistuu markkinointiin sopimuksen mukaan ja veloittaa lipputulosta osan
- lähes kaikki esitykset ovat vierailuja, omat tuotannot selkeästi pienempi osa ohjelmistoa

Katto-organisaatio

- tiettyjä ryhmiä tai yksittäisiä taiteilijoita palveleva organisaatio, joka hoitaa jäseniensä kaikki hallinnolliset ja tuotannolliset toiminnot,
- rahoitus joko suoraan katto-organisaatiolle tai jäsenille
- toimii verkostoitumisen ja yhteistyön alustana taiteilijoille
- tarjoaa jäsenilleen näkyvyyttä ja tietotusta

Kansainvälinen toimija

- tilaton,
- kiertävä,
- usein residenssitoimintaan osallistuva,
- organisoitunut,
- vierailu- ja yhteistuotantoihin erikoistunut
- esitystoiminnan ohella paljon muuta toimintaa (esim. tapahtumat, festivaalit, kansainväliset työpajat, jne.)

Kulttuuri- tai taidekeskus

- monitaiteellinen,
- organisoitunut,
- laaja ohjelmisto eli tuottaa vähintään 10 uutta esitystä vuodessa, ominaista hyvin laajan yleisöpohjan tavoittaminen,
- rakenteellisesti vakaa markkinointi ja hallinto

Toinen katse, Teatteri Siperia. Kuva: Harri Hinkka

Tapausgaala, Myllyteatteri.

TOIMIJOIDEN MÄÄRÄ

Toimijoita on kaikkiaan 130.

Toimijoiden keskuudessa tapahtuu kuitenkin nopeaa vaihtelua. Pitkään toimineita, toimintansa vakiinnuttaneita toimijoita on paljon, mutta kuukausittain uusia toimijoita rekisteröityy tai lopettaa toimintansa.

Pitkäaikaisesti toimineita työryhmiä on 18.

Työryhmien määrä on todellisuudessa kuitenkin paljon suurempi. Muita työryhmiä (esim. toimintansa aloittaneita) on useita kymmeniä.

Tietoa työryhmistä on vaikea saada, koska niiden olemassa olosta tietävät usein vain alan toimintaa tukevat säätöt.

TOIMIJOIDEN MÄÄRÄ TILASTOISSA

Vuonna 2015 oli tilastoissa 42 valtion harkinnanvaraista tukea saavaa ammattiteatteria ja teatteriryhmää. Kaikkiaan toimijoita oli tuolloin tilastoissa 67. Luku ei kuitenkaan vastaa todellisuutta. Miksi?

Tilastojen perusteella tiedetään:

- Toimijoiden valtion rahoitus
- Toimijoiden kuntien rahoitus
- Toimijoiden tilastoitu säätiöiden rahoitus
- Toimijoiden tilastoitu omarahoitus
- Vakinaisten työntekijöiden tilastoitu määrä
- Tilastoitujen katsojien määrä
- Tilastoidut esitykset
- Tilastoidut yleisötyöt

Teatterin tiedotuskeskuksella ei ole riittävästi resursseja tilastoida näin laajan kentän kaikkea toimintaa. Tilastot eivät siksi ole vertailukelpoisia ja yhteismitallisia keskenään muiden esittävän taiteen alojen kanssa.

Miksi tilastot eivät kata kaikkea tietoa?

- Kentän toimijoista vain osa saa julkista tukea.
- Suhteellisen suurella kentällä yksittäisten toimijoiden tekemiä keikkaluonteisia töitä ei tiedetä, eikä pystytä kartoittamaan.
- Pitkäjänteyden rahoituksen puuttuessa tuottajat ja hallitukset vaihtuvat usein ja tieto tilastoinnin merkityksestä ei siirry vastuuhenkilöltä toiselle.
- Aloittelevat ryhmät eivät välttämättä tunnista tilastoinnin merkitystä.
- Ryhmillä, joilla ei ole tuottajaa, työntehtävien sisällöt ja rajat eivät ole aina selkeästi määriteltyjä. Tilastointia ei tällöin ole määrätty kenenkään tietyn henkilön tehtäväksi.
- Freelancerkentän työt ovat hyvin sirpaleisia ja moninaisia, jolloin töiden erottelu tilastointia varten vaikeaa.

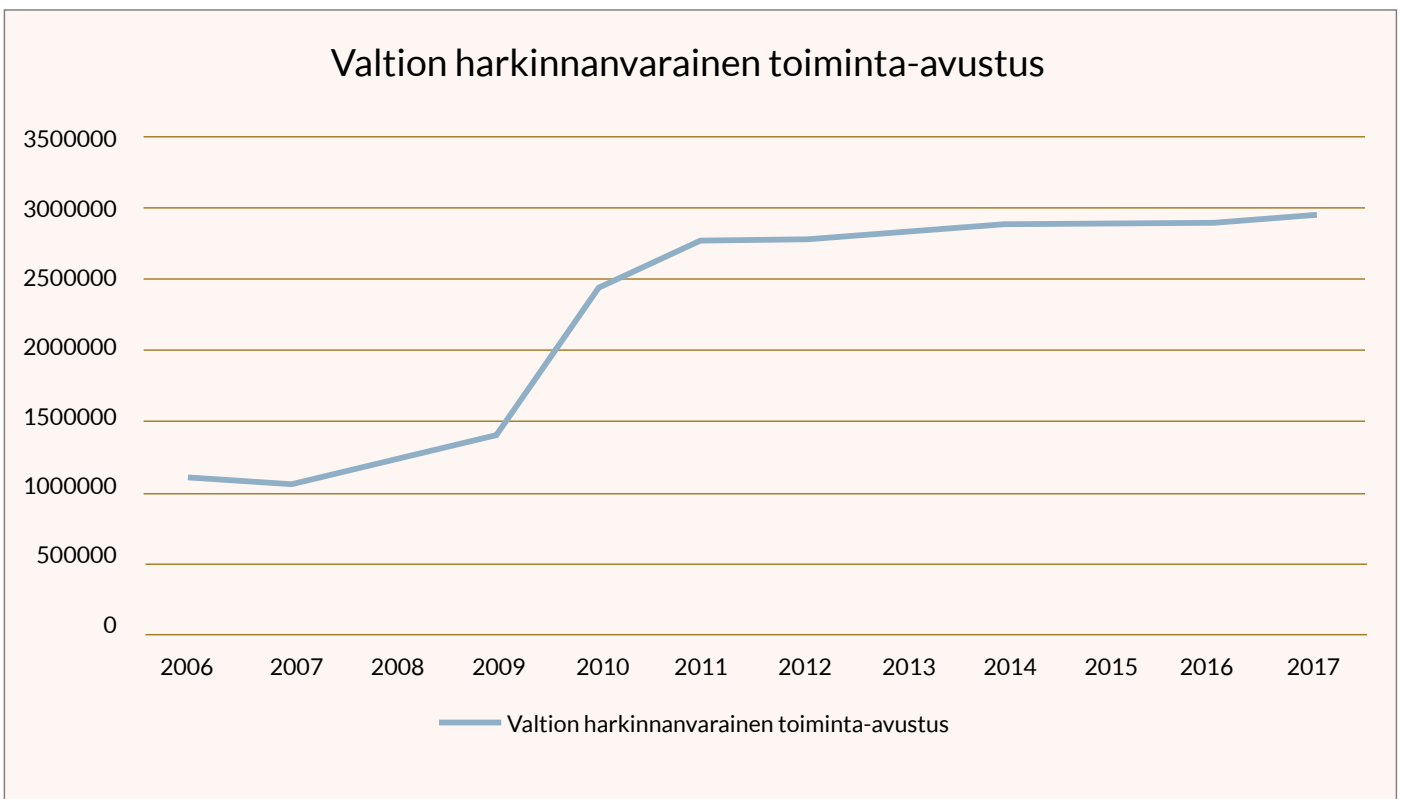

Hullu, Teatteri Telakka. Kuva: Kai G. Baer

VALTION HARKINNANVARAINEN TUKI RAHOITUSLAIN ULKOPUOLISILLE TEATTERIYHTEISÖILLE

Vuonna 2017 valtion harkinnanvaraisen tuen määrä rahoituslain ulkopuolisille teattereille ja ryhmille oli 2,9 miljoonaa. Tukeen tuli 45 000 euron lisäys, joka johtui Rakastajat-teatterin festivaalituen siirrosta toiminta-avustukseen. Tukea saivat 44 toimijaa.

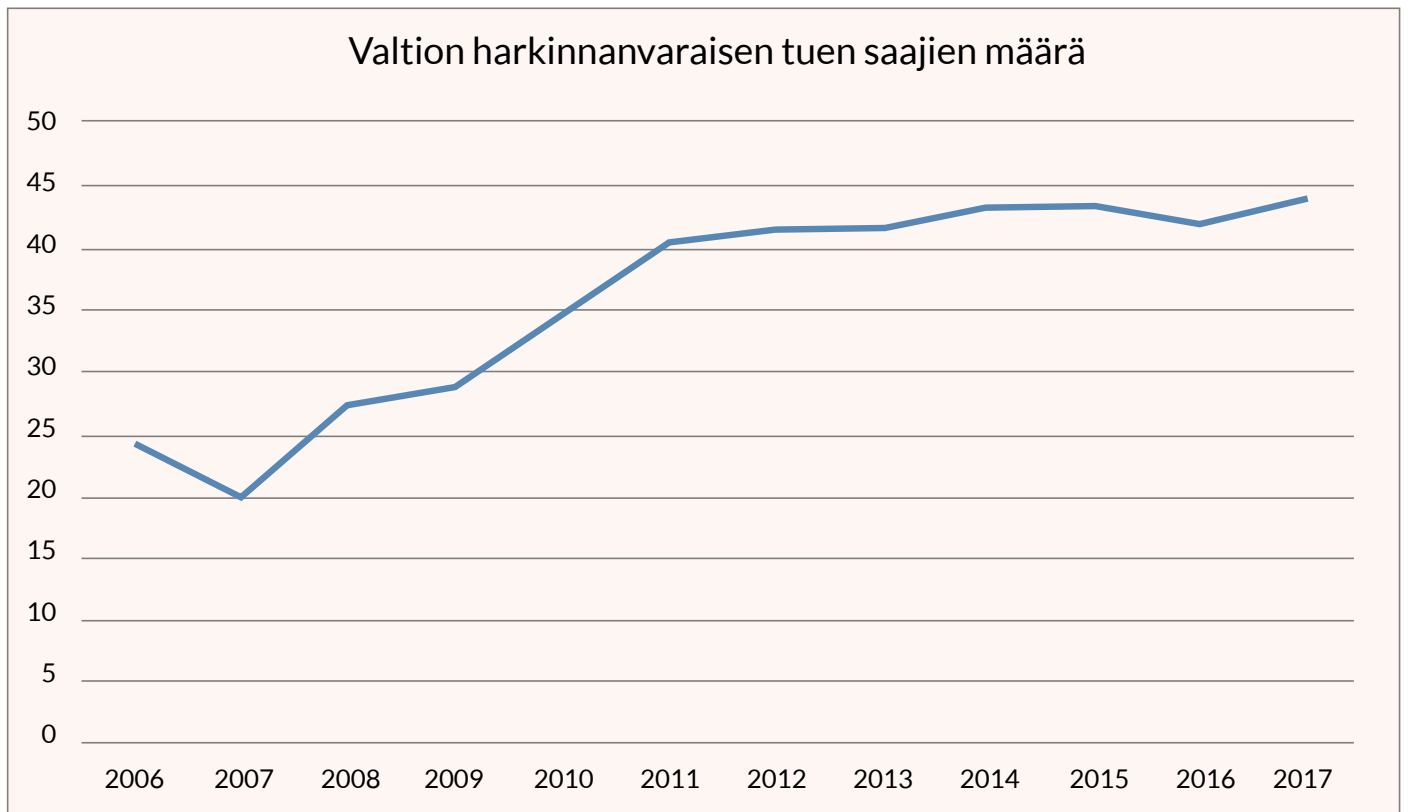
VALTION HARKINNANVARAISEN TUEN KEHITYS TEATTEREILLA

MIKSI KASVANUT TUKI EI OLE PARANTANUT KENTÄN TOIMINTAA?

- Tukea jaetaan yhä useammalle toimijalle.
- Kustannukset kasvavat vuosittain enemmän kuin yksittäisten toimijoiden tukeen saadaan lisäystä.
- Rahoitus on lyhytjänteistä ja siksi toimijat eivät pysty taiteellisesti ja organisatorisesti kehittämäänsä toimintaansa.
- Talkootyö on yleistä ja korotukset käytetään taiteilijoiden palkkatason nostamiseen.
- Kaikilla on riittämätön tuki, jolloin ”löysässä hirressä” olevien määrä vain kasvaa.
- Omarahoituksen osuuden kasvattaminen edellyttää kehitystyötä, johon tarvitaan lisärahoitusta kehittämistyön ajaksi.
- Omarahoituksen kasvattaminen nähdään jossain tapauksissa kaupallistumisena, ja se voi johtaa tuen vähenemiseen.

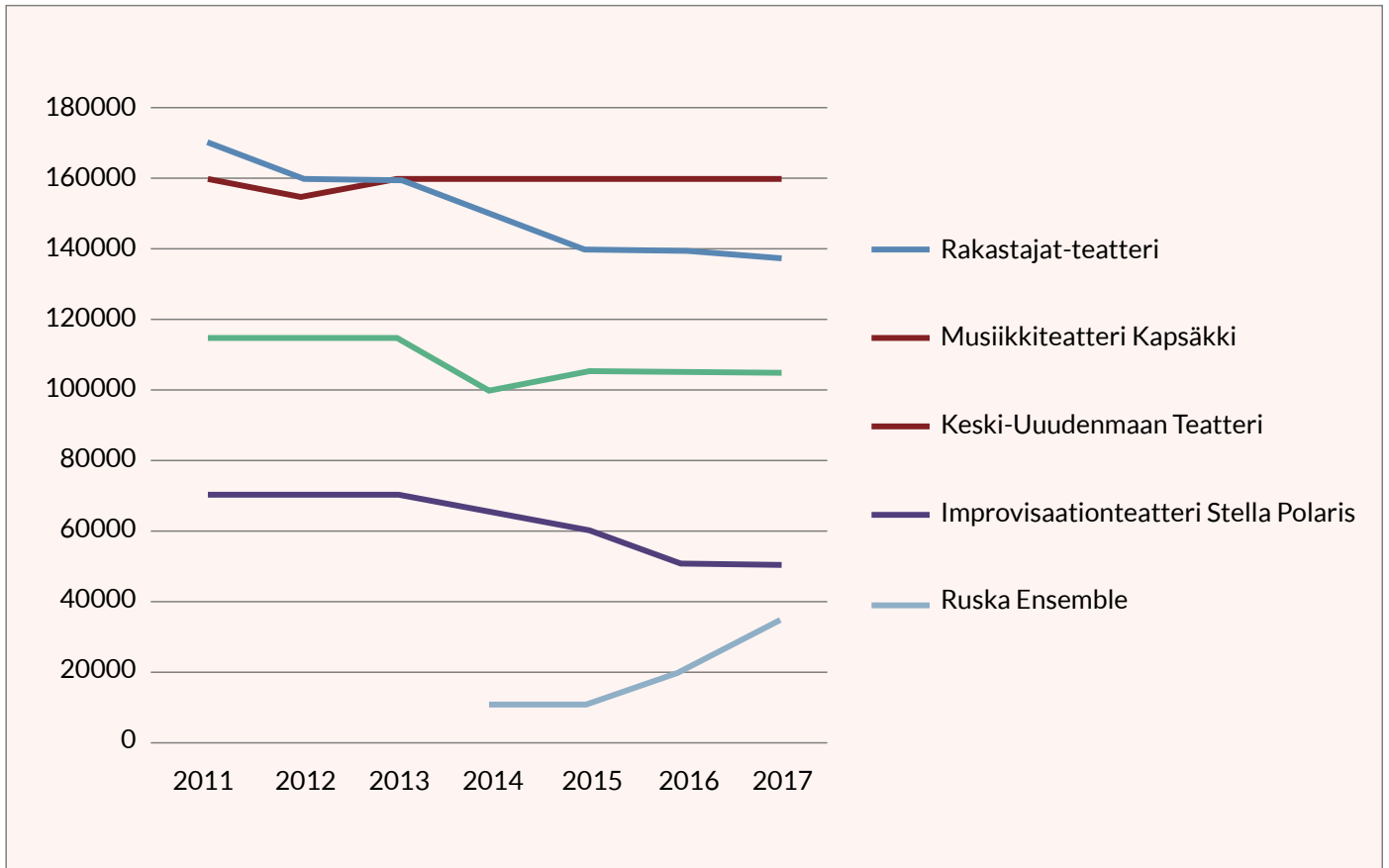
TUEN SAAJIEN MÄÄRÄN KEHITYS

Ei voi auttaa, sori. Teatteri Telakka. Kuva: Kai G. Baer

SUURIMMILLA OMARAHOITUSOSUUKSILLA TOIMIVIEN TEATTEREIDEN HARKINNANVARAISEN TUEN KEHITYS

Omarahoitusosuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä pääsylipputulota sekä muita toiminnasta ja palveluista kertyviä tuloja.

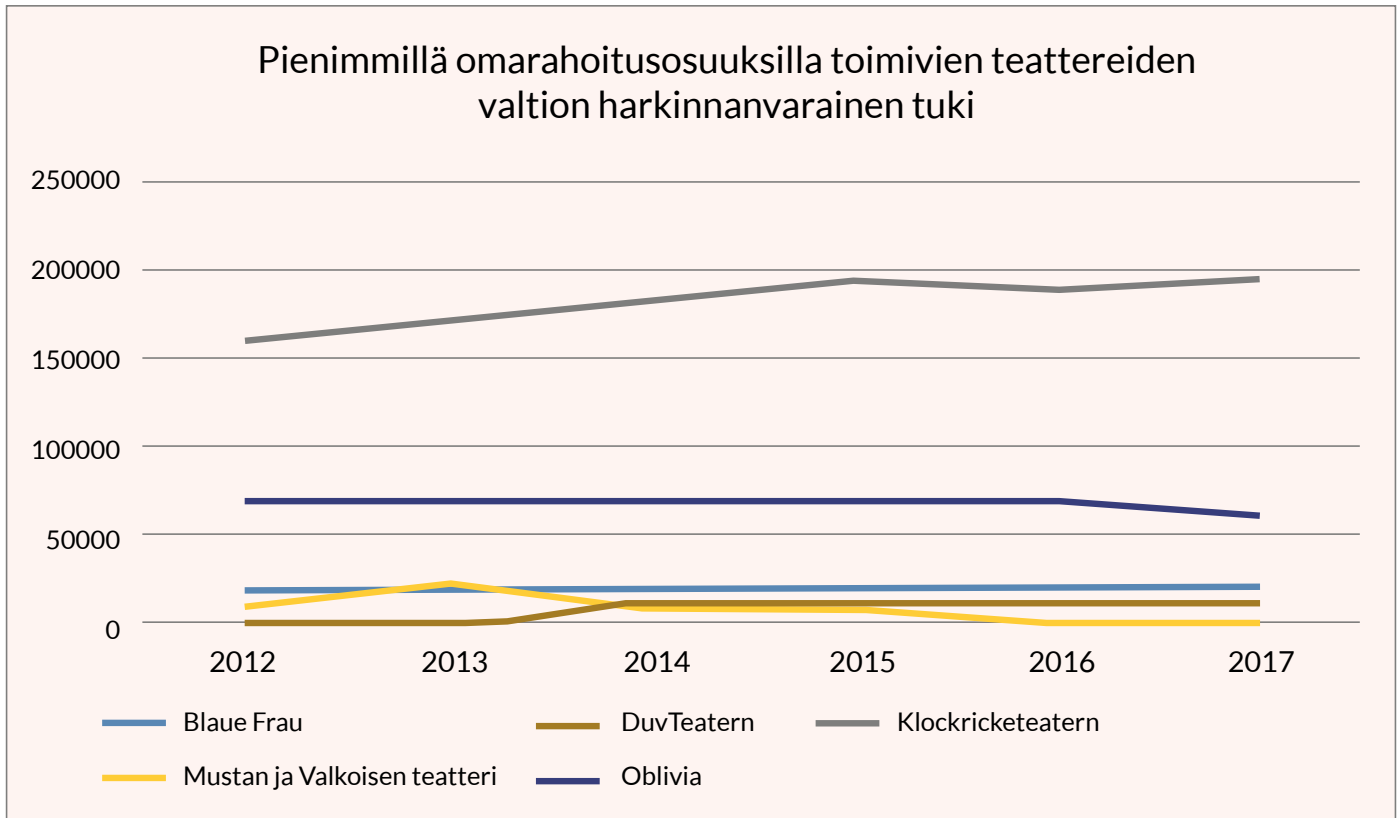

Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden omarahoitusosuus on keskimääräisesti noin 44 %. Omarahoituksen osuus toimijan tulorakenteessa vaihtelee kuitenkin suuresti. Teatteritilastojen 2015 mukaan suurimmat omarahoitusosuudet ovat olleet Rakastajat-teatterilla (72 %) ja Improvisaatioteatteri Stella Polarisella (80 %). Kummankin teatterin valtion rahoitus on laskenut viimeisen viiden vuoden aikana merkittävästi.

Yli 60 % omarahoituksella toimivista teattereista vain Ruska Ensemblen (omarahoitussuus 70 %) tuki on noussut voimakkaasti. Sen virallinen tilikausi ei kuitenkaan ole kalenterivuosi, ja siksi tieto omarahoitusosuudesta on osittain arvio. Ryhmä on saanut valtion tukea vasta neljä vuotta, ja vuosittaiset tulot vaihtelevat suuresti.

PIENIMMILLÄ OMARAHOITUSOSUUKSILLA TOIMIVIEN TEATTERI- RYHMIEN HARKINNANVARAISEN TUEN KEHITYS

Vuoden 2015 tilastojen mukaan pienimmät omarahoitusosuudet olivat viidellä hyvin erilaisella teatterilla/teatteriryhmällä, joiden kaikkien omarahoitusosuus oli noin alle 3-7 % teatterin tuloista. Positiivisin valtion rahoituksen kasvu on tapahtunut Klockricketeaternilla, jonka valtion harkinnanvarainen tuki on kasvanut kuuden viimeisen vuoden aikana 22 %. Lähes kaikkia toimijoita yhdistää ruotsinkielisyys. Mustan ja Valkoisen teatteri puolestaan tuottaa teatterifestivaalia.

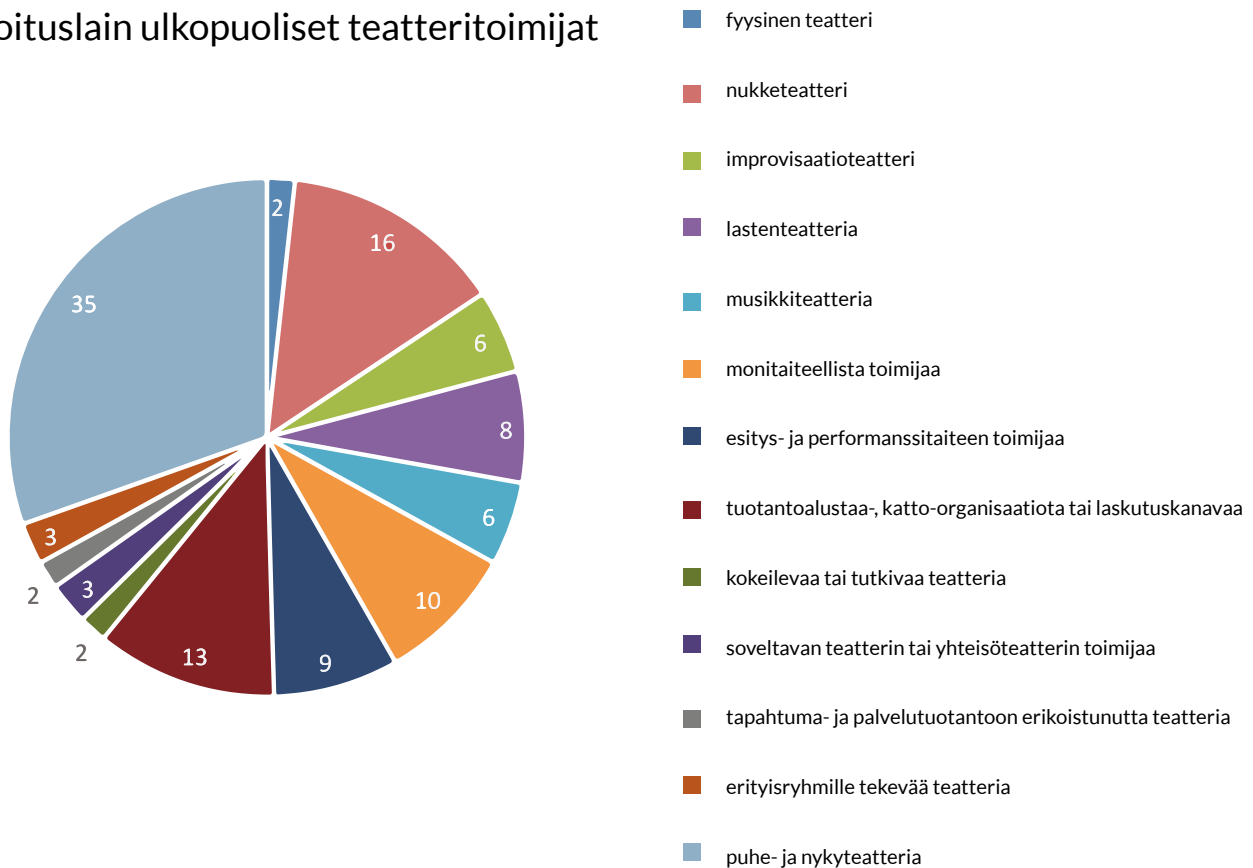
MIKSI TEATTERIN VAPAA KENTTÄ ON KASVANUT?

- Teatterin kenttä sisältää yhä enemmän erilaisia esittävän taiteen genrejä, joiden parissa työskentelee muitakin kuin perinteisten ammattiteatterikuntien tehtävissä toimivia tekijöitä. Näiden genrejen tekemisen ydin poikkeaa teatteriperinteestä yhtä paljon kuin esim. tanssi tai sirkus.
- Taidealan koulutus on laajentunut (mm. teatteripedagogiikka, nukketeatteri, esitys- ja performanssitaide, soveltava taide).
- Osa soveltavan taiteen tekijöistä siirtyy tekemään teatteria, ja vuosien myötä saavuttaa teatterin ammattilaisuuden oman työnsä tekemisen kautta.
- Ammattikuvat ja ammatit ovat jatkuvassa liikkeessä, mikä monimuotoistaa teatteritaidetta.
- Freelancetaiteilijat arvostavat taiteellista vapautta ja mahdollisuutta toteuttaa itseään, eivätkä siksi halua sitoutua olemassa oleviin teatteriorganisaatioihin. Osa nuorista ei halua pitkäaikaisia työsopimuksia.
- Teatterikenttä on yhteiskunnallisen kehityksen myötä kielellisesti rikkaampi ja kansainvälistynyt (mm. muualla koulutuksen saaneet). Alan taiteilijat liikkuvat enemmän ja tuovat uusia taiteen tyyli- ja -genrejä mukanaan.

Suurin ryhmä on puhe- ja nykyteatterin toimijat, jotka eivät ole homogeeninen joukko. Heidän joukossaan on hyvin marginaalisia toimijaryhmiä ja toimijoita, esim. eri kohderyhmille tekeviä, kirjallisuuden eri tyyli- ja lajeihin erikoistuneita, jne. Kiertäviä ryhmiä on 40, joista 12 tekee lasten ja nuorten teatteria.

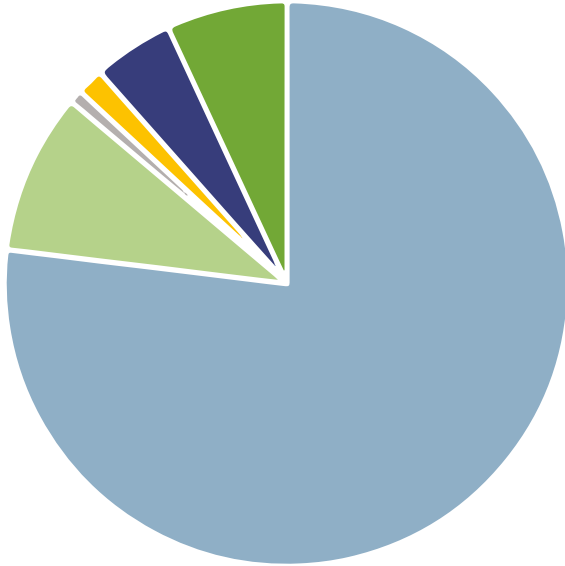
Teattereiden kategorioiminen antaa viitettä siitä, että teatteritaiteen kehitys on kahdensuuntaista: toisaalta taiteiden välisen rajat hälvenevät ja taide monimuotoistuu, mutta vielä vankemmin ryhmät erikoistuvat toiminnassaan. Erilaisten toimintaprofiilien kirjo on laaja.

Rahoituslain ulkopuoliset teatteritoimijat

ERI KIELISET TEATTERIT/TEATTERIRYHMÄT

Toimijat kieliryhmittäin (130 toimijaa)

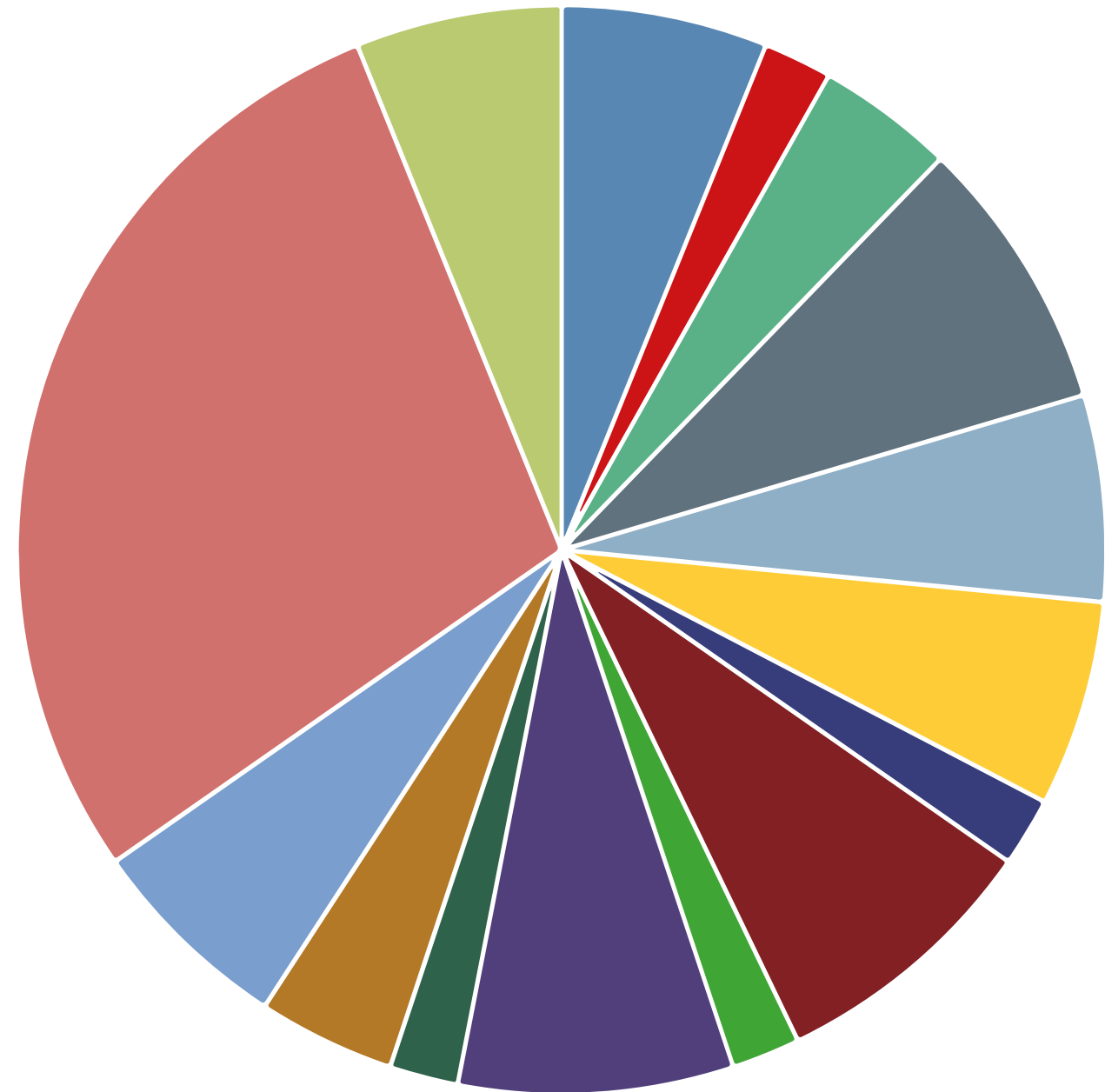
- Suomenkieliset 79,5 %
- Ruotsinkieliset 9,2 %
- Venäjänkieliset 0,8 %
- Viittomakieliset 1,6 %
- Monikieliset 4,6 %
- Kaksikieliset 6,9 %

Meriteatteri: *Laulu on meren laulu*. Teatteri Telakka. Kuva: Vilma Vantola

TEATTERIN ERI TYYLILAJIT VUONNA 2017 JA HARKINNANVARAINEN VALTION TUKI

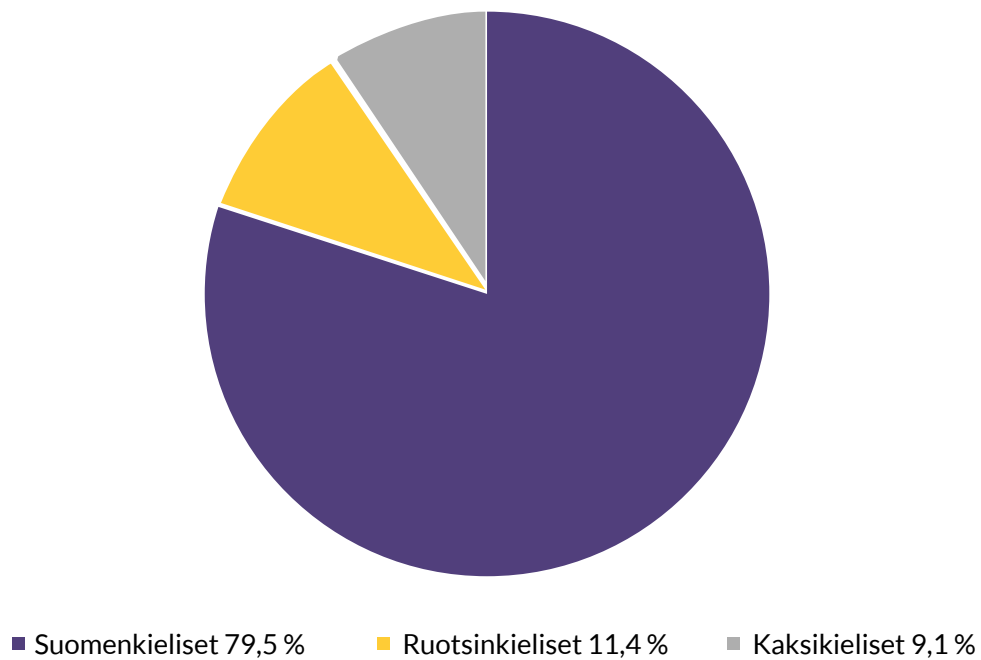
Valtion harkinnanvaraisen tuen jakautuminen eri genrejen kesken vuonna 2017

■ Esitys- ja performanssitaide	■ Musiikkiteatteri	■ Improvisatioteatterit
■ Lasten ja nuorten teatterit	■ Nykyteatteri	■ Ruotsinkieliset teatterit
■ Naamio- ja esineteatterit	■ Nukketeatteri	■ Erityisryhmille tekevät
■ Monitaiteelliset	■ Klovneria	■ Fyysinen teatteri
■ Kokeileva teatteri	■ Nykyteatteri	■ Muut

HARKINNANVARAISEN TUEN JAKAUTUMINEN ERI KIELI- RYHMIEN KESKEN

Eri kieliryhmät harkinnanvaraisten toiminta-avustusten saajien joukossa vuonna 2017

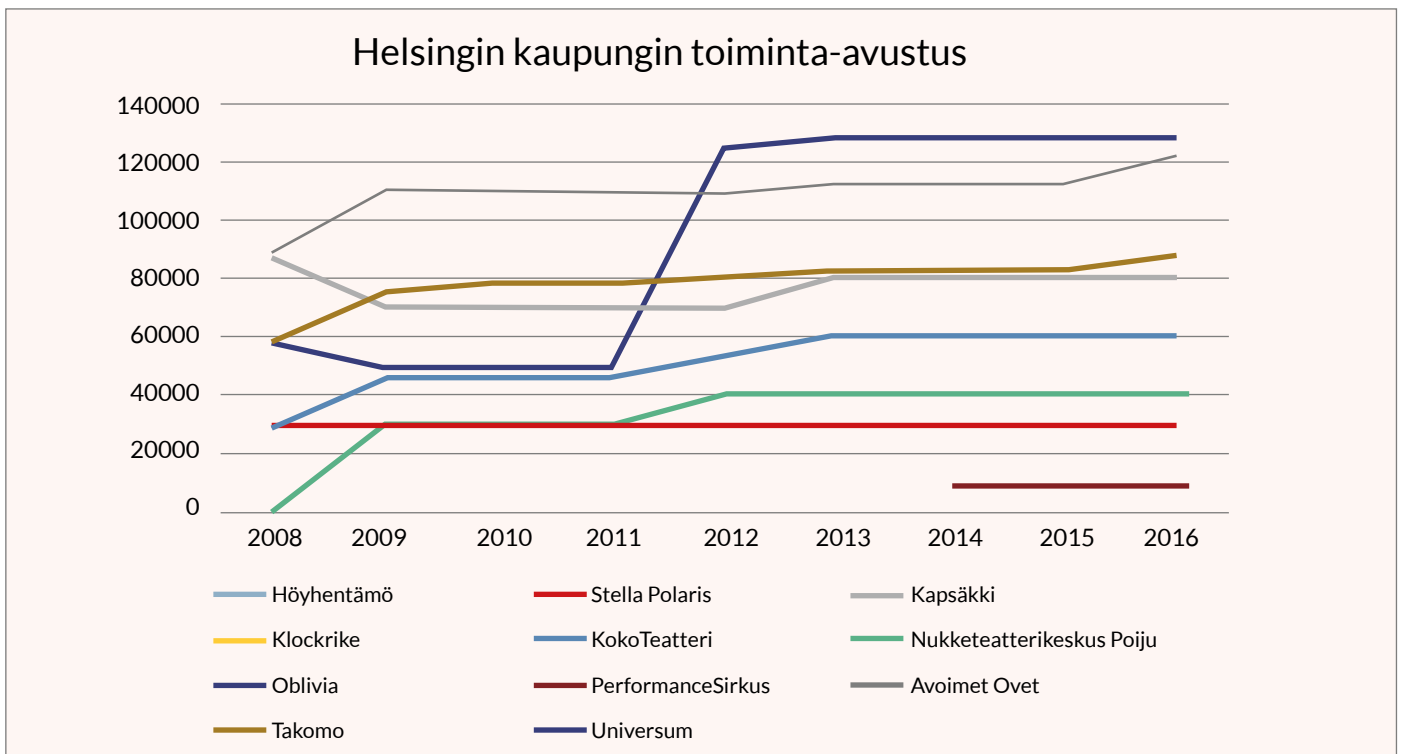
Kolga, Myllyteatteri. Kuva: Heli Sorjonen

KUNTIEN TUEN KEHITYS

Rahoituslain ulkopuolisten teatteritoimijoiden kuntien tuki on vähäistä. Tuen suuruus on keskimäärin 11 % vuonna 2015 (Teatteritilastot 2015). Kunnasta riippuen tukien kehitys on kuitenkin ollut vaihtelevaa.

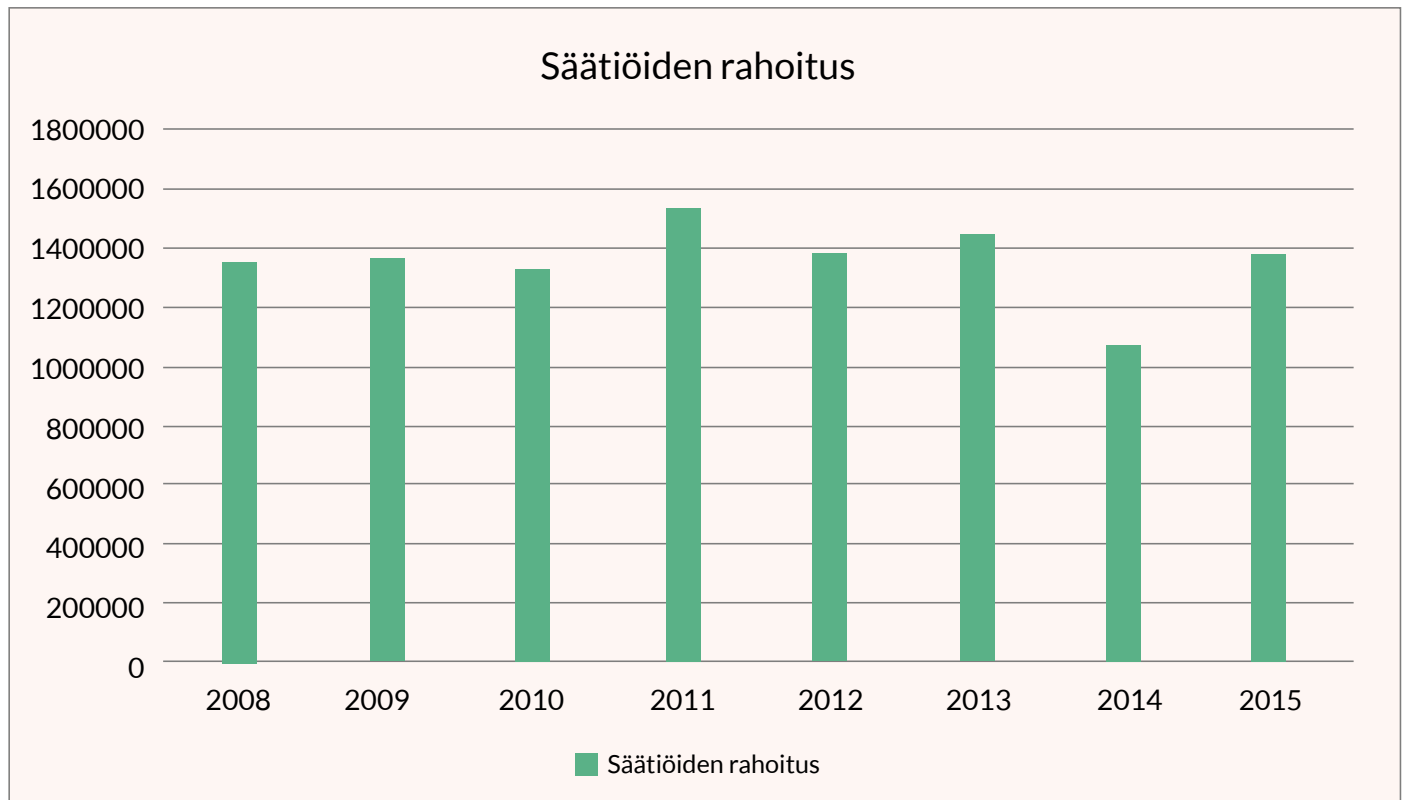
Helsingissä kunnan tuki on kehittynyt tasaisesti viime vuosiin asti parin toimijan suurempaa korotusta lukuun ottamatta. Alla olevassa taulukossa on esimerkkejä Helsingin kaupungin toiminta-avustusta saavien toimijoiden tuen kehityksestä.

Koko maassa kuntien harkinnanvaraiset toiminta-avustukset ovat kehittyneet seuraavasti:

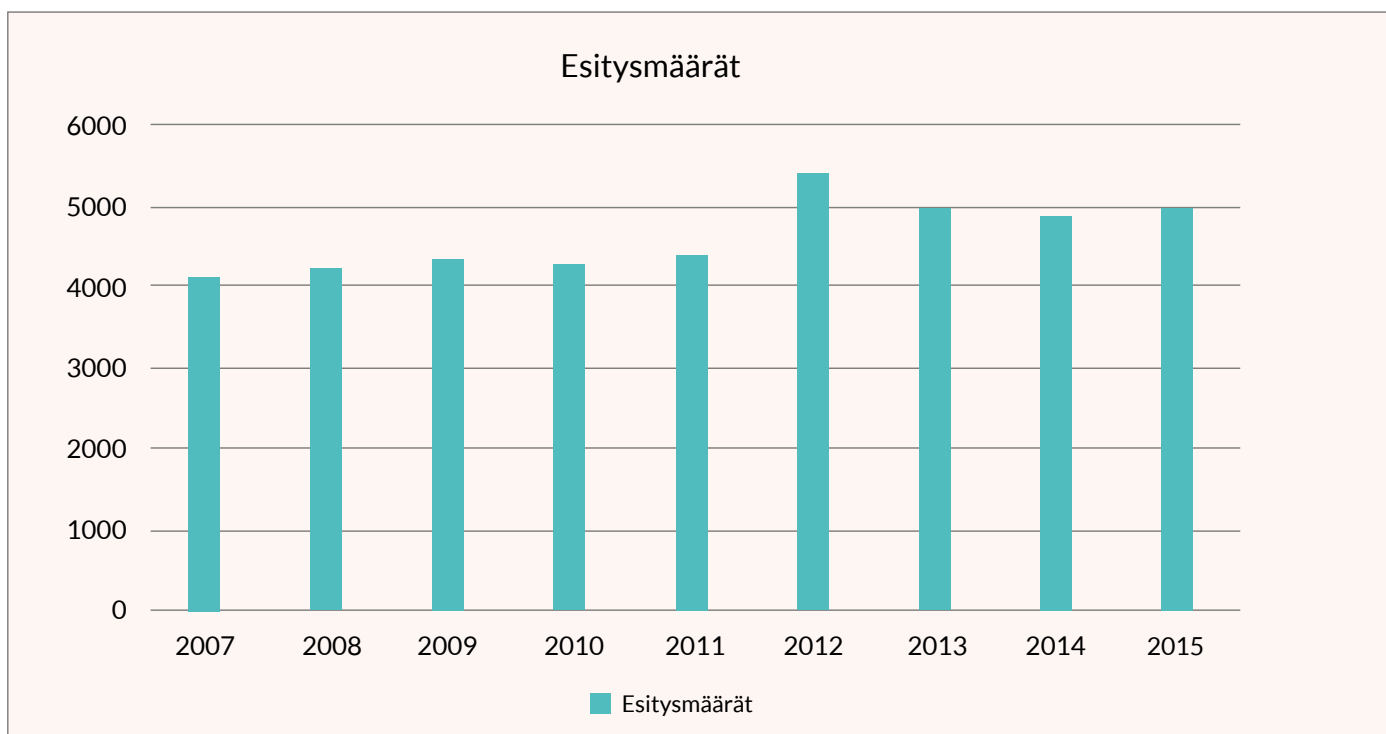
TOIMIJOIDEN SÄÄTIÖIDEN RAHOITUS

Yksityiset säätiöt ja rahastot ovat rahoituslain ulkopuolisen teatterikentän merkittäviä rahoittajia. Niiden antama tuki kattoi noin 15 % toimijoiden kokonaisrahoituksesta vuonna 2015.

The Digital Hats Game. Teatteri Telakka. Kuva: Henry Griin

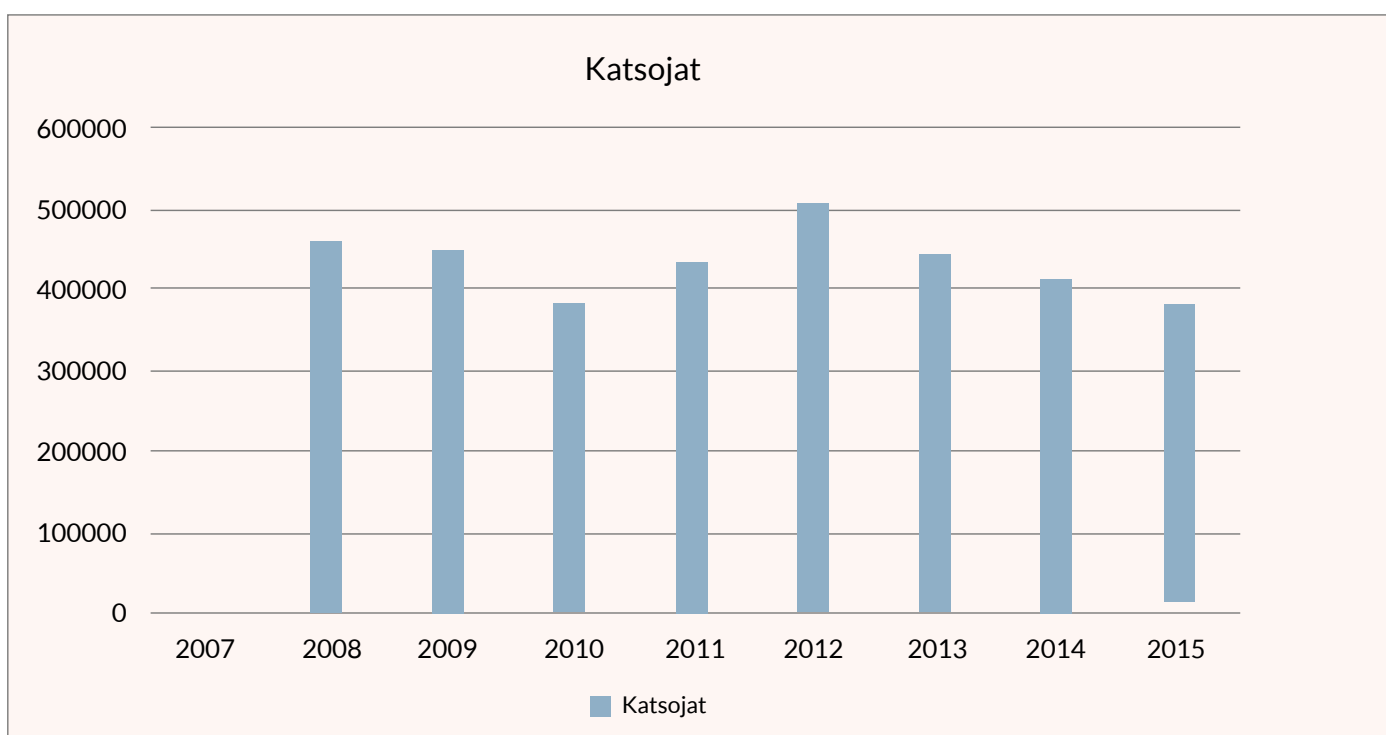
ESITYSMÄÄRIEN KEHITYS

KATSOJAMÄÄRIEN KEHITYS

Rahoituslain ulkopuolisten teatteritoimijoiden katsojaluvuissa tapahtuu paljon vuosittaista vaihtelua. Katsojien määrään vaikuttaa paljon julkisessa rahoituksessa tapahtuvat muutokset, jotka välittömästi heijastuvat toimijoiden kykyyn markkinoida esityksiään ja tuottajien työllistymiseen. Toimijat tekevät myös paljon työpajatyypistä toimintaa pienille katsojaryhmille.

Toimijoiden joukossa on myös paljon lapsille ja nuorille tekeviä teattereita ja teatteriryhmiä. Yleisöryhmät eivät voi tällöin olla suuria. Kysymys on lajityyppien välisistä eroista.

TYÖLLISTÄVYYS

Teatteritilastojen 2015 mukaan rahoituslain ulkopuolisen teatterikentän työllistäväydestä kertovat luvut ovat seuraavat:

- Henkilöstömenojen osuus keskimäärin 59 % menoista.
- Teattereissa työskenteli 58 henkilöä päätoimisesti. Luku on vähentynyt vuosittain.
- Vakinaista osa-aikaista henkilöstä oli 147.
- Tilapäisiä ja vierailutehtäviä oli 989.
- Muuta henkilöstöä oli 230.
- Taiteellista työtä tehdään usein henkilökohtaisilla apurahoilla ja palkattomana talkootyönä.

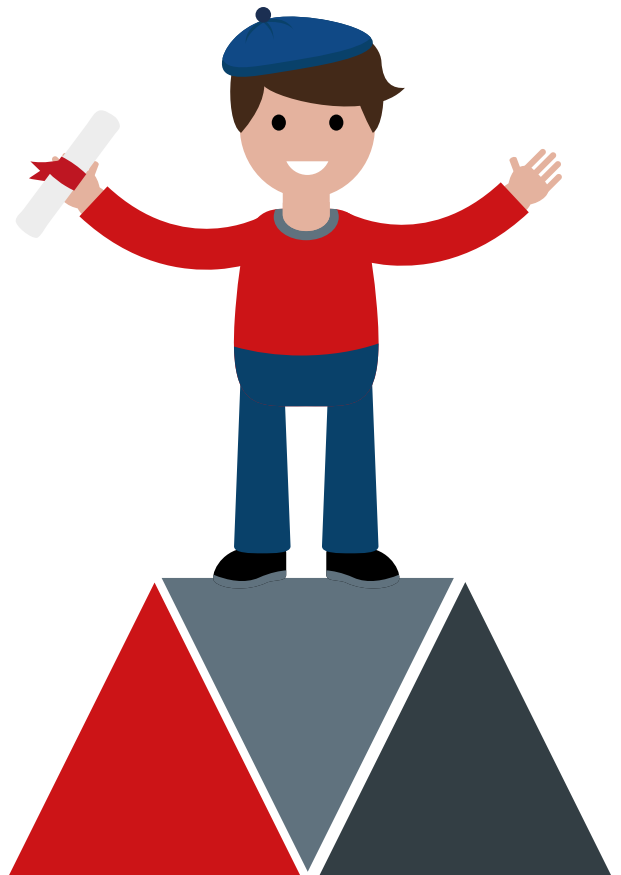
Koulutetaanko alalle liikaa taiteilijoita?

Taiteen monimuotoistuminen ja taiteilijoiden erikoistuminen tiettyjen genrejen tekijöiksi rikastuttaa taidekenttää. Kaikille genreille ei enää ole löytynyt rahoitusta, joten julkista rahoitusta on kehitettävä tunnistamaan sekä taiteen monimuotoistumista että sen tarjoamia mahdollisuuksia. Taiteilijat eivät omatoimisesti ja ilman yhteisöllistä tukea kykene rakentamaan uusia työpaikkoja. Siksi huomiota tulisi kiinnittää erityisesti sekä yhteisöjen työskentelymahdollisuuksien kehittämiseen (uusien työpaikkojen synnyttäminen).

Korkealaatuinen taidekoulutus tuottaa tekijöitä, jotka pystyvät työllistymään monin eri tavoin teatteriohjelmaorganisaatioiden ulkopuolella. Tästä huolimatta monen taiteilijan työkokonaisuus rakentuu itsenäisestä työstä, jonka merkitystä yhteiskunta ei vielä tunnista. Tulevaisuuden haasteena onkin kyetä tunnistamaan uudenlaista työtä ja kehittää taiteilijoiden tuloa vakinaisten palkkatyösuhteiden ulkopuolella.

Perinteisten teatterialan ammattien koulutuspaikat eivät ole lisääntyneet. Alalle tulee kuitenkin koko ajan joko muissa maissa koulutuksensa saaneita tai muun koulutuksen saaneita taiteilijatehtäviin.

Teatterin vapaan kentän toimijoista yli 95 % on korkeasti koulutettuja.

KESKEISIÄ HAASTEITA

- Tuottajien asemaa ja hyvinvointia työyhteisöissä tulisi vahvistaa.
- Toimijoiden markkinoinnin ja tiedotuksen kehittämistä tulisi tukea entistä tehokkaammin. Yleisö ei löydä pieniä toimijoita, joilla ei ole suurempien rinnalla riittäviä resursseja tasavertaiseen markkinointiin. Teatteritaiteen kentän eri genret eivät muuten saa riittävästi näkyvyyttä.
- Taiteen rahoitusinstrumentteja tulisi kehittää tunnistamaan teatterin eri genrejä ja niiden välisiä eroja. Kasvavalle joukolle toimijoita tulisi löytää kokoa ja monimuotoisuutta vastaavat resurssit.
- Toimijoiden hallitustyöskentelyyn liittyvää osaamista tulisi kehittää.
- Yhteisöjen kehittämistä tulisi tukea erityisen kehittämisrahoituksen tai -ohjelman avulla taiteellisen ja toiminnallisen laadun turvaamiseksi.
- Pienten ryhmien toiminnan kehittyminen tulisi turvata myös tukemalla niiden liikkuvuutta. Tämä tukee toimijoiden ammattimaisen toiminnan ja taiteen laadun kehittymistä.
- Taiteen laadun arviointia varten on kehitettävä uusia arviointimenetelmiä, jotta laadun ja määrän suhdetta toimijakentällä voidaan paremmin arvioida.
- Freelancereiden työskentelyolosuhteita tulisi parantaa. Uusia ryhmiä perustetaan koko ajan freelancereiden määrän kasvaessa. Taiteilijalla tulisi olla paremmat mahdollisuudet saada projekteilleen rahoitusta ja työlleen jatkuvuutta ilman uuden teatteriryhmän perustamista.
- Teatteri on selkeästi yksi suomalaisten lempitaidelajeista. Sen kehittäminen ja toiminnan turvaaminen tulisikin nähdä monimuotoistuvassa taidekentässä tärkeänä.

